

23.92x35.63	1	עמוד 20	מוסף	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65813021-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

120 שנה לביקור הרצל בארץ

התגובות לביקור

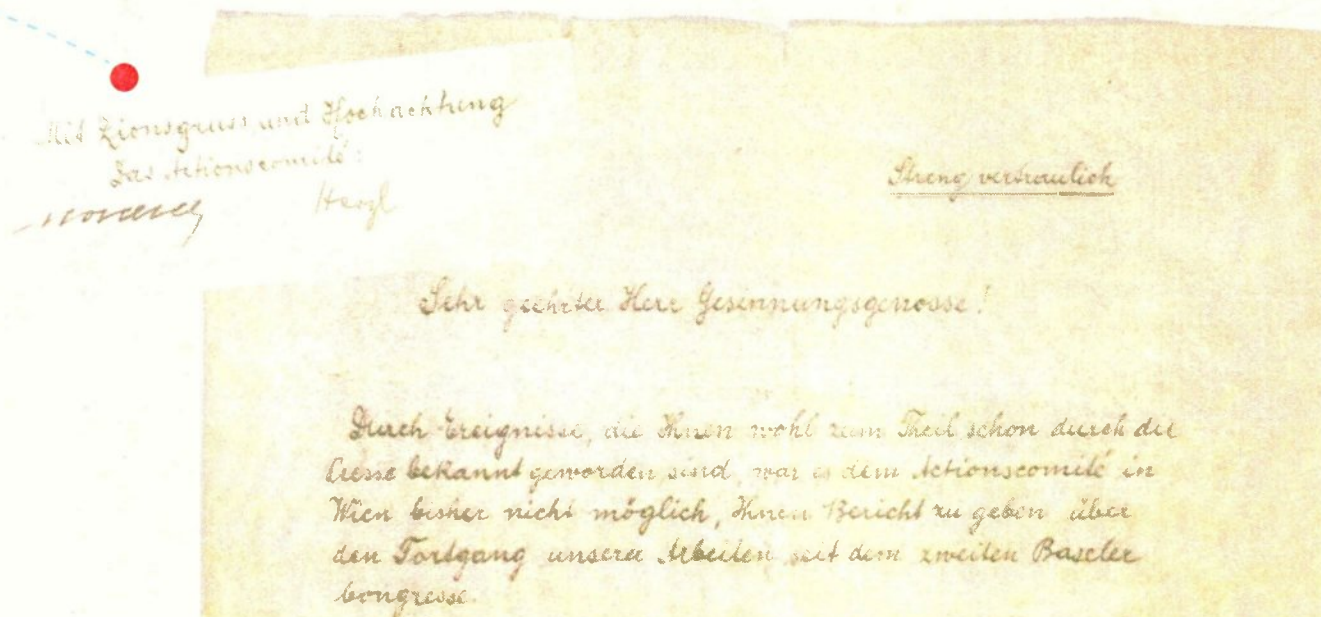
הסיבה לתמורה ביחסו של הקיסר לציונות העסיקה מאוד את הרצל ואת הרבים אחריו. חברי המשלחת יצאו מהפגישה במפח נפש. היו נציגי העיתונות היהודית ששפכו קיטונות של בוז: "כמה קיוו הציונים לנסיעת הקיסר!", כותב אחד מהם. "עתה עלו הדמיונות האלה בתוהו".

מה הביא לנסיגה שלו מרעיון ה"חסות"? ב"חברה" הווינאית התהלכה בדיחה מפיי הקיסר: "ציונות היא רעיון נפלא, אבל אין להגשימו בידי יהודים". הרצל עצמו בדרכו מיפו רשם בסוג של נחמה עצמית: "זה שהקיסר לא קיבל עליו בירושלים את החסות כמובן רק יועיל להתפתחותו העתידית של ענייננו... בעד 'חסות' זו היינו מוכרחים לשלם אחר כך ברבית דריבית".

מנגד ראו רבים את הפגישה בתור הישג כביר. בעיני סוקולוב קבלת הפנים היא "מפעל וחזיון נכבד". אפילו ב"שילוח" של אחד העם, שכידוע התנגד להרצל, לצד הביקורת התפרסם מאמר שרואה "במאורע ביום ב' בנובמבר באוהל הקיסר וילהלם בירושלים – התחלת אותו מסע ומתן הדיפלומטי על דבר שיבת ישראל לארצו... [זה] היה הניסיון הדיפלומטי הראשון של עם ישראל... והניסיון עלה יפה". בריאיון לעיתון די ועלט אומר הרצל: "לא הלכנו לארץ ישראל בתור תיירים [...] אף לא בתור חוקרים. הייתה לנו מטרה מדינית. לאחר שהיא הושגה, יצאנו [...] חזרה".

במכתב שנתגלה לאחרונה בארכיון הציוני, ושייתכן שמתפרסם כאן לראשונה, עולה תמונה של הצלחה: "סודי ביותר... נוסח הנאום אל הקיסר שהשאיר ד"ר הרצל זכה לתגובה חיובית אצל הקיסר. כל מה שנכתב על זה בתקשורת יוצר רושם מוטעה. אסור לנו להוציא דיווח כלשהו על הריאיון. התחייבנו לכך מלכתחילה ואף ציוני אמיתי לא ירצה שנפגין חוסר טאקט ונפר את מילתנו.

עלינו לנצל את ההישג ולהפיק ממנו את מירב התועלת לקידום מטרותינו".

מכתבו הסודי של הרצל אל חברי הועד הפועל הציוני

המכתב נשלח ליעקב דה האז, מבכירי התנועה, וככל כנראה הובא לידיעתם של חברי הועד הפועל הציוני. אפשר להסיק ממנו שהרצל ראה הישג לא רק בעצם קיום הפגישה, כי אם גם בתוכנה.

מכל מקום, רעיון החסות ירד מן הפרק, אך דבר אחד חשוב נותר מן ההישג הדיפלומטי הראשון של התנועה הציונית: ההכרה בציונות כגורם בעל חשיבות בזירה הבין-לאומית ועליית קרנה בעיני היהודים ובעניי שאר העמים.

והנה, כבר בשנת 1902 התחיל המשא ומתן עם בריטניה, אומנם לתהליך זה ייקח זמן להבשיל והרצל כבר לא יזכה לראות את פירותיו.

בי"ז בחשוון תרנ"ט, 2 לנובמבר 1898, באוהל הקיסר בירושלים, הוכרה הציונות כגורם מדיני בעל חשיבות ובדיוק 19 שנה אחרי כן – בי"ז בחשוון תרע"ח, 2 לנובמבר 1917, בלונדון, ניתנה הצהרת בלפור שהייתה פריצת דרך ביעדה המדיני – הקמת בית לאומי בארץ ישראל.

23.11x34.63	1	עמוד 11	מוסף	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812854-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

120 שנה לביקור הרצל בארץ

לחיצת יד היסטורית בשער בית הספר

הקיסר לא תכנן כלל להתעכב במקוה ישראל, אך השתדלותו של הרצל הביאה את הפמליה המלכותית לעצור בדרכה לירושלים בבית הספר החקלאי הראשון בארץ. המפגש היה קצר וללא התרחשויות מיוחדות: הקיסר וילהלם השני זיהה את הרצל עומד ליד שער הכבוד, רכן אליו מעל סוסו, לחץ את ידו והשניים דיברו דקות אחדות. וולפסון, שהבין את משמעות האירוע, צילם ותיעד זאת במצלמתו. לחיצת היד ותמונת המפגש ההיסטורית הסעירו את לבבות היהודים בארץ ובעולם ונתנו תוקף לציונות כתנועה בעלת מעמד בין-לאומי.

שיחה ליד המחרשה

הרצל: "עמדתי בצד אחת המחרשות. הקיסר הבחין בי כבר מרחוק והוביל את סוסו לעברי... צעדתי קרוב-קרוב, הושטתי את ידי כלפי מעלה ועמדתי לפניו בגילוי ראש. הוא צחק ועיניו האדנותיות ברקו אלי: - מה שלומך? - תודה, הוד מלכותו. אני תר את הארץ. אין עברה עליך נסיעתך עד עתה, הוד מלכותך? הוא מצמץ בחזקה בעיניו. - חם מאוד. אבל לארץ יש עתיד. - לפי שעה היא עוד חולה - אמרתי. - מים היא צריכה, הרבה מים! - אמר מגבוה. - כן, הוד מלכותו, התקנת תיעול בממדים גדולים. הוא חזר ואמר - "זו ארץ של העתיד".

28.10
09:00 פגישת
אם ויקיסי
במקוה-ישראל

גם אם לא יצליח...

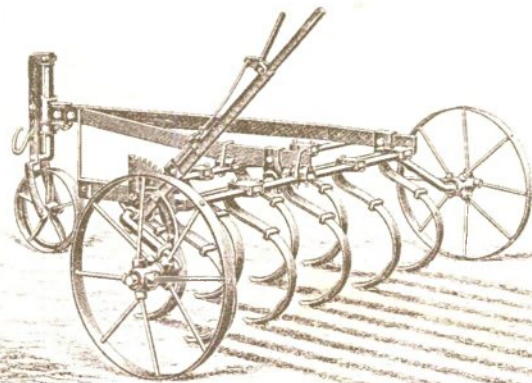
מכתב התלמידה תמר קופרשטיין:

"הנה אני רואה את וילהלם הקיסר עובר על פניי בכל הדר תפארתו, עם כל בני סיעתו. כולם לבושים בתלבושת היפה של האבירים... למה אכחד? - יפים הם מאוד. אך עיניי שומות באיש העומד אצל השער ומשוחח עם המנהל... הנה הקיסר ראה אותו. רכוב הוא מתקרב אליו, מושיט לו את ידו מעל סוסו, גוחן לאזנו ולוחש לו דבר-מה... ובאותו רגע... שראיתי את הקיסר ואת מנהיגנו אחוזי-יד, חשבתי בלי משימ: קיסר אדיר מושיט ידו לחוטר מגזע החוזים - וכי אין זה אות ומופת, כי לא בחרב וחנית תיכבש הארץ...

אדוני! אילו עמדת עמי יחד ברגע זה, בודאי היית חושב כמוני, שגם אם הרצל לא יצליח - בכל זאת ישועתנו קרובה מאוד וגאולתנו עומדת אחר כתלנו..."

בית הספר החקלאי מקוה ישראל

הרצל נפגש עם הקיסר הגרמני שלוש פעמים סה"כ: בקושטא - בדרך לארץ ישראל, במקוה-ישראל והפגישה המרכזית - בירושלים, 2.11.1898.

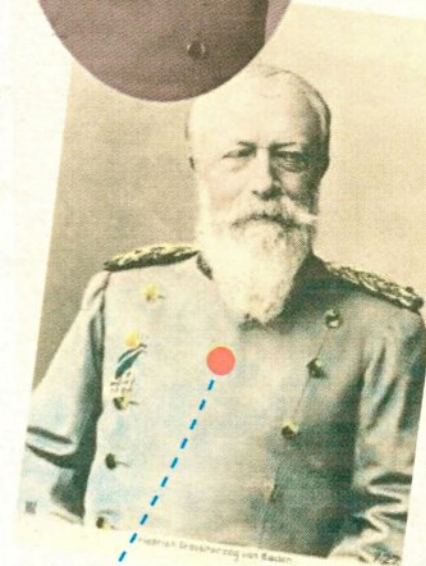
24.06x33.26	1	עמוד 6	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812775-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

"ניפגש בירושלים, שלך, וילהלם"

כשלוש שנים עמל הרצל לפלס את דרכו לקיסר גרמניה וילהלם השני, מנהיג אחת המעצמות הגדולות של אירופה. לבסוף, במוצאי הקונגרס הציוני השני, ב-3 בספטמבר 1898, כותב הדוכס הגדול מבאדן, דוד הקיסר, להרצל (והוא בן 38 בלבד!), שממשלת גרמניה ובת בריתה תורכיה, מצאו עניין בתוכנית הציונית. בעקבות ההודעה בארץ של מגעים אינטנסיביים עם בכירים גרמנים שבסופם מקבל הרצל הזמנה מאת הקייזר עצמו לפגוש אותו... בירושלים. המכתב שבו הרצל האיץ בצמרת גרמניה להפוך את "הנסיעה לארץ הקודש ממסע צליינות למפנה היסטורי", פעל כנראה את פעולתו. פגישה מקדימה עם הקיסר התקיימה כבר בקושטא - לימים איסטנבול - בירת האימפריה העות'מאנית. בסיומה ביקש וילהלם מהרצל: "אמור נא לי במילה אחת מה עלי לדרוש מהסולטאן". "צ'רטר קומפאני בחסות גרמניה", ענה לו הרצל, ובמלים פחות דיפלומטיות: בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל שגרמניה תפרוס עליו את חסותה. "טובי", סיים הקיסר את הפגישה.

המסע לירושלים הסתמן כפריצת דרך מדינית חסרת תקדים לתנועה הציונית.

למעלה: הקיסר וילהלם ה-2
למטה: הדוכס מבאדן

"רצונך לראות את ציון אמנו? קום וראה את האורות הקורצים אלינו מיפו עירנו."

"ד"ר הרצל, ניצלת את כל ימי החופשה שלך"

עניין נוסף הציק להרצל ערב נסיעתו. כיצד יתאפשר לו להיעדר מווינה לתקופה ארוכה נוספת אחרי שכבר בילה חודשים בארגון הקונגרס השני בבאזל ובשאר עיסוקיו הציוניים בבירות אירופה. "מייד ראיתי אלו תוצאות קשות עלולות להיות לזה בשבילי בנויה פריה פרסה אם אחרי תום חופשתי אצא לארץ ישראל במקום לחזור למשרד, זה פשוט עלול לעלות לי במשרתי", כתב הרצל ביומנו. ראשי הנויה פרייה פֶרְסָה, העיתון הווינאי הליברלי שבו עבד, התנגדו לרעיונותיו הציוניים וזה סיבך את העניינים עוד יותר: "אני צופה שיצמחו מזה מצבים מביכים לנפ"פ, הקיסר הרי הזמין אותך כציוני", אמר לו אחד העורכים. והרי גם בארץ הקודש איש לא הבטיח לו שנסיעתו תוכתר בהצלחה.

רק רגע, מי מממן את הנסיעה?

רק שעה לפני צאת המשלחת ברכבת לתורכיה הגיע מציוני רוסיה סכום של 8,000 פרנק זהב.

הנסיעה לארץ ישראל מגיעה בתזמון לא מוצלח להרצל אחרי פרידה ארוכה ממשפחתו. במהלך הביקור שולח הרצל לכל אחד משלשת ילדיו ולהוריו גלויות אישיות, עם רשמיו מארץ הקודש.

24.19x32.61	1/2	12 עמוד	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812882-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

גלויה שהרצל שלח להוריו מירושלים

1898

יומן מסע בארץ ישראל

יום ג' / 25.10

הפלגה מפורט סעיד, מצרים, ליפו

יום ד' / 26.10

בבוקר, הגעה ליפו

ביקור במקווה ישראל
ביקור בראשון-לציון

יום ה' / 27.10

בנס-ציונה ורחובות

יום ר' / 28.10

בבוקר, במקווה ישראל, פגישה עם הקיסר
לפנות ערב - הגעה לירושלים

שבת / 29.10

במלון קמיניץ בירושלים

במוצ"ש עובר לבית משפ' מרכס בממילא

יום א' / 30.10

בעיר העתיקה:

ביקור בכותל ובמגדל דוד

יום ב' / 31.10

בעיר העתיקה: בית חולים ביקור חולים

בית כנסת החורבה, כותל

יום ג' / 1.11

ספרית "מדרש אברבנאל" (לימים - הספרייה הלאומית)
תצפית בהר הזיתים
מערות "קברי המלכים"

יום די' / 2.11

ראיון עם הקיסר

נטיעת עץ במוצא

יום ה' / 3.11

נסיעה ליפו

והתארגנות לעזיבה

יום ר' / 4.11

הפלגה מיפו לאלכסנדריה

2.11

ראיון עם
הוקיסר וקטיס
דב בחוצא

מוצא

ירושלים

29.10-2.11

1370

בִּירוֹשָׁלַם

בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790

22.84x34.19	1	עמוד 17	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812932-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

"ואולי הכל היה לשווא..."

כבר שלושה ימים שהרצל בירושלים וטרם הגיע איתות מאוהל הקיסר.. שמועות מדברות על אפשרות של חזרתו הבהולה של וילהלם השני לברלין. בינתיים הקיסר הולך לחנוך כנסייה בהר הזיתים. הפעם הרצל מקפיד לחמוק ממסלול השיירה המלכותית: "במקווה-ישראל טוב היה לעמוד במסלול שלו, כאן לא". הרצל מבקר בבית החולים "ביקור חולים", מצטלם בבית כנסת החורבה ושב ופוקד את הכותל. אך חוסר הוודאות משרה על חברי המשלחת אווירת נכאים. הם מבינים כבר שלא יספיקו לעלות על האונייה למחרת ויצטרכו לבלות שבוע נוסף תחת עינם הפקוחה והיד המאיימת של השלטונות. ואולי הקיסר התחרט וכל הביקור היה לשווא....

קשת הניצחון היהודית כפי שנשקפה מחדר מלונו של הרצל.

אז... איך הופכים מסע שהתקיים לפני 120 שנה לחוויה חינוכית עכשווית?

אנו במרכז הרצל, עוסקים באופן יומיומי במורשתו והגותו של בנימין זאב תיאודור הרצל. האתגר הגדול העומד לפתחנו הינו הפיכתו של הרצל לדמות משמעותית ורלוונטית למגוון המבקרים במרכז הרצל. מסעו הייחודי וההיסטורי של הרצל בארץ מעניק לנו היכרות מעמיקה יותר עם מרכיבי אישיותו, תפיסת המציאות שלו והתמודדותו עם האתגרים הרבים נצבו בפניו במהלך הביקור; אישיים, פיזיים ודיפלומטיים - המתעצמים במפגשו עם המצב הפוליטי המתעתע, עם הארץ ותושביה. במרכז הרצל אנו עוסקים במסע לארץ ישראל כמקרה בוחן, הממחיש את גדולתו של הרצל כאדם מאמין, חולם ובעל תושייה, המסוגל להביט לעבר העתיד ולהפוך את המציאות המאכזבת לחזון המאפשר לעם שלם לחלום, לקוות ולהאמין! כמרכז חינוכי, מאפשר לנו פרק זה בסיפורו של הרצל להבין את ייחודו כמנהיג, שאינו מתייאש או חושש, הדבק בדרכו גם בסביבה עוינת ולא תומכת. מוזיאון הרצל, ממחיש זאת לציבור הרחב באמצעות חוויה אורקולית, בשלל שפות ובאמצעות סל תכניות חינוכיות לקהל מגוון. רשמיו העמוקים מביקורו בארץ, הניעו את הרצל לכתיבת הרומן האוטופי אלטנוילנד. בו הוא מתאר בפרטי פרטים את המדינה העתידית של העם היהודי בארץ ישראל. מדינה המבוססת על חברת מופת, מדינה מתקדמת ומובילה הנראית כפלא בעיני כל. הביקור במוזאון, הסיורים בהר הרצל, הסדנאות המעמיקות והשימוש בטכנולוגיה חינוכית חדשנית, חושפים את המבקרים לחזונו של הרצל הנבחן תמידית לאור המציאות של ימינו: האם אנו מגשימים את החזון - או שמא החזון כבר אינו רלוונטי? האם יש צורך בחזון אחר או דווקא החזרה לחזון בן מעל 120 שנה הוא המאפשר לנו להסתכל על המציאות המורכבת במבט מחודש. הצטרפו אלינו למסע מרתק אל עבר חברת המופת שכולנו מייחלים לה.

שלומית סאטלר,

מנהלת חינוכית - מרכז הרצל

הרצל שהה בירושלים 7 ימים - 5 מהם בציפייה להתקבל לראיון אצל הקיסר, אותם הקדיש לסיורים ברחבי העיר. כך, ביקר במגדל דוד, בכותל המערבי, בבית החולים "ביקור חולים", בבתי הכנסת ברובע היהודי, ב"קברות המלכים" ובהר הזיתים.

65813025-0	02/11/2018	ישראל היום - מוסף	עמוד 21	1	22.18x35.18
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

חיפש את וילהלם ומצא את ציון

למחרת הפגישה עזבה המשלחת הציונית את ירושלים ברכבת הראשונה. ביפו התעכבו ליממה נוספת עד שנמצאה אוניית תפוזים אנגלית המפליגה לאלכסנדריה. הדרך למצרים וממנה לאירופה הייתה הזדמנות נפלאה להרהר בתוצאות הפגישות, זו עם הקיסר וזו עם "ארץ אבותינו" ויושביה. בעוד הראשונה לא עמדה בציפיות, השנייה הותירה רושם בל יימחה על הרצל, רושם שרק הלך והתעצם עם השנים.

"הארץ ואנחנו", הוא כותב, "לשנינו יש עתיד. כן. אנו מאמינים [...] מזמן שהיינו שם עוד יותר מתמיד, כי הארץ הזאת, המחוננת כל כך נהדר בידי הטבע, ארץ העתיד היא. החוף המרהיב הזה על גדות הים הכחול, אפשר לעשותו לריבירה". אחרי ביקור במושבות הרצל רואה ברכה גם בציונות הלא מדינית: "הציונות, [...] אותה אוטופיה כבר הצמיחה כפרים ומטעים... אם אפשר היה להקים תריסר אחד או שנים של כפרים כאלה, הרי אפשר שיקומו עוד ישובים כמותם למאות ולאלפים".

החיבור המחודש והמיוחד הזה בין היהודים לארצם הופך כל עיכוב דיפלומטי לזמני בלבד: "אנחנו יכולים להעמיד מאחורי המשימה הזאת עם שלם [...] עם אשר שמר את אהבתו אל האדמה המוזנחת הזאת, כאהבת הבן לאם החולה. משום כך גם יכולים אנו להכריז בשקט, בלא גינונים דיפלומטיים, מהן כוונותינו בנוגע לקרקע הזאת. כי שום עם אין לו הנכונות או היכולת להביא קורבנות כאלה לשם החייאתה של ארץ זו, כמו העם היהודי. שום צד לא יקדים אותנו [...] כי שום צד אינו יכול להעלות את אותו כוח אדם מלא ההקרבה [...] כמו היהודים".

ארגנטינה יורדת לגמרי מהפרק וגם כשלכאורה מסתמנת אלטרנטיבה כמו אוגנדה, היא לעולם לא יותר מעצירת ביניים להתרעננות. "אני קשור כמעט קשר אורגני עם הארץ מיום ביקורי בה. ארץ ישראל", הוא כותב אחרי משבר אוגנדה ב-1903, "היא המקום היחידי שבו יוכל עמנו לבוא אל המנוחה".

גם אלטנוילנד, הרומן שכתב הרצל חמש שנים אחרי הקונגרס הראשון כדי להפיח רוח חדשה בעם שהתחיל לאבד סבלנות, ושסיפורו מתרחש בארץ ישראל הבנויה, הוא פרי עשרת הימים שבילה בארץ.

נראה שעשרת הימים האלה, לא פחות מהקונגרס בבאזל, הם שנסכו בהרצל וביהודים את הביטחון המלא שחזון מדינת היהודים בציון חזק מכל קיסר וקיסרות.

חלום זה היה חזק מכל מציאות.

כתב היד של הרומן אלטנוילנד

הרצל על סיפונה של "דנדי", אוניית התפוזים

רשימת מקורות

- הרצל, בנימין זאב, אלטנוילנד, הוצאת "מצפה", 1943
- הרצל, בנימין זאב, מדינת היהודים, אלטנוילנד, ההסתדרות הציונית העולמית, הוצאת משכל, ידיעות אחרונות 2014
- הרצל, בנימין זאב, בפני עם ועולם – נאומים ומאמרים ציוניים א' 1895-1899, נאומים ומאמרים ציוניים ב' 1899-1904, הספריה הציונית על יד ההסתדרות הציונית, 1976
- הרצל, בנימין זאב, עניין היהודים, ספרי יומן 1895-1898, מוסד ביאליק-והוצאת ספרים הציונית על יד ההסתדרות הציונית, 1997
- וייס, יצחק, הרצל – קריאה חדשה, ידיעות ספרים, 2008
- ורדי, אהרון, מלכי בציון, 1931
- מירוק, יורם, עם הרצל לירושלים, הארכיון הציוני המרכזי על יד ההסתדרות הציונית העולמית, 1998
- פרידמן, מרדכי, הסנה בוער ואוכל, הספריה הציונית של ההסתדרות הציונית העולמית, 2015
- תמונות, מסמכים ומפות - הארכיון הציוני המרכזי, ההסתדרות הציונית העולמית

21.82x35.08	1	עמוד 15	מוסף - ישראל היום	02/11/2018	65812903-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

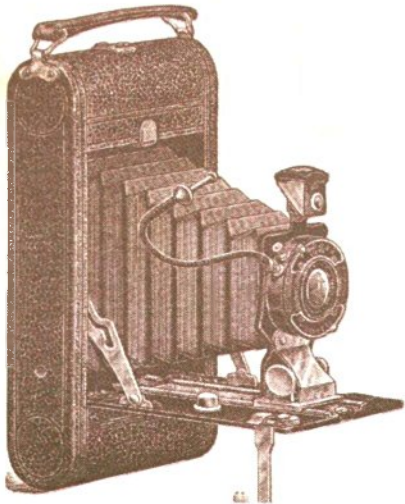

שבת לאור ירח בירושלים

בחום של 41 מעלות בשמש, עמוסה לעייפה, יצאה הרכבת מתחנת יפו לירושלים. "בדרך", כותב הרצל, "בתוך השממה המדככת, עלה חומי, וככל שהתקדמנו לקראת השבת קדחתי יותר ויותר וחולשתי גברה". הרכבת צברה איחור של כמה שעות ונכנסה לירושלים "לאור הירח המלא". בעיתון "חבצלת" שהיה באותה תקופה לשופרם של החרדים בירושלים, עטו על ההזדמנות להביך את ראשי התנועה: "ויחללו את השבת לעין כל. אלה הם מורי הדת וטובי הציונים", לעגו להם בעיתון. האומנם כך? למרות חוליו הלך הרצל ברגל מבית הנתיבות: "בראותי שאין לו כוח ללכת ברגל", כותב דוד שוב, "אמרתי לו שמפני היותו חולה מותר לו לנסוע בעגלה... כי הדרך רחוקה מאוד. אבל הרצל לא רצה בשום אופן לנסוע בעגלה: "זו לי הפעם הראשונה בירושלים עיר הקודש, איני חפץ לנסוע..." בדרך למלון קמיניץ, כשהרצל נשען על חבריו, עברה החבורה ברחוב יפו ההומה בני ירושלים שיצאו אחרי סעודת השבת לטייל בעיר הלוכדת חג לכבוד הקיסר. "למרות התשישות עשתה עלי ירושלים רושם עז. נפלאים הצללים של מצודת ציון, של מגדל דוד", כתב הרצל. עם הגיעם למלון התברר שהחדרים שהזמינו הושכרו לקצינים תורכים ובקושי נמצא להם מקום. בזמן שחבריו התווכחו בקבלה, ישב הרצל בחוץ, מהרהר: "אני זוכר כאילו היה זה אתמול", כותב אהרון חיות, "כיצד התיישב הרצל על מדרגות הבית לפני הכניסה, דומם ולאח מחומו שיקד. ואם אחיה עוד מאה שנה לא אשכח את הפנים האלה. איזה יופי עילאי, ואיזה צער עמוק נשקף מעיניו. דומה שכל הסבל וכל הצער והייסורים של אלפיים שנה של עמנו, היו נסוכים על פני הרצל באותה שעה..." את לילו הראשון בירושלים העביר הרצל על מיטה פשוטה במסדרון (ויש אומרים שהיה זה על שולחן הביליארד), בנטילת תרופות ובהשגחתו הצמודה של ד"ר שנירר, רופא המשלחת.

"כניסת שבת 4:13, פרשת לך-לך".

21.86x35	1	עמוד 14	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812884-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

הפוטושופ הציוני הראשון

שנים רבות לפני שאומנות הצילום כבשה את העולם, הבין הרצל את הפוטנציאל האדיר הטמון בה שאפשר לתעלו למען התנועה הציונית: "הצגת תצלומים חיים מהמושבות היהודיות בארץ ישראל, מלווה בהרצאה מבארת, תפיח רוח רעננה בהסברה שלנו. אין ספק שהקינמטוגרף שייך לאוצר הנשק של אמצעי התעמולה המודרניים ביותר. ועתה הבה ונשתמש בו". כבר ב-1900 הגה הרצל את "פרויקט נויפלד", על שם יהודי בן 24, שגילה לו את סודות קיומו וכוחו של מה שמוכר לנו היום בשם "קולנוע". מטרת המיזם הייתה להפיק סרט על חיי היהודים בארץ ישראל ולהראותו בכל העולם היהודי. היוזמה נתקעה בדרך, אך שנתיים קודם לכן זכתה פעולה ציונית אחרת מתחום הצילום לפרסום רב: הפוטושופ של תמונת הרצל הלוחץ את יד וילהלם השני במקוה ישראל.

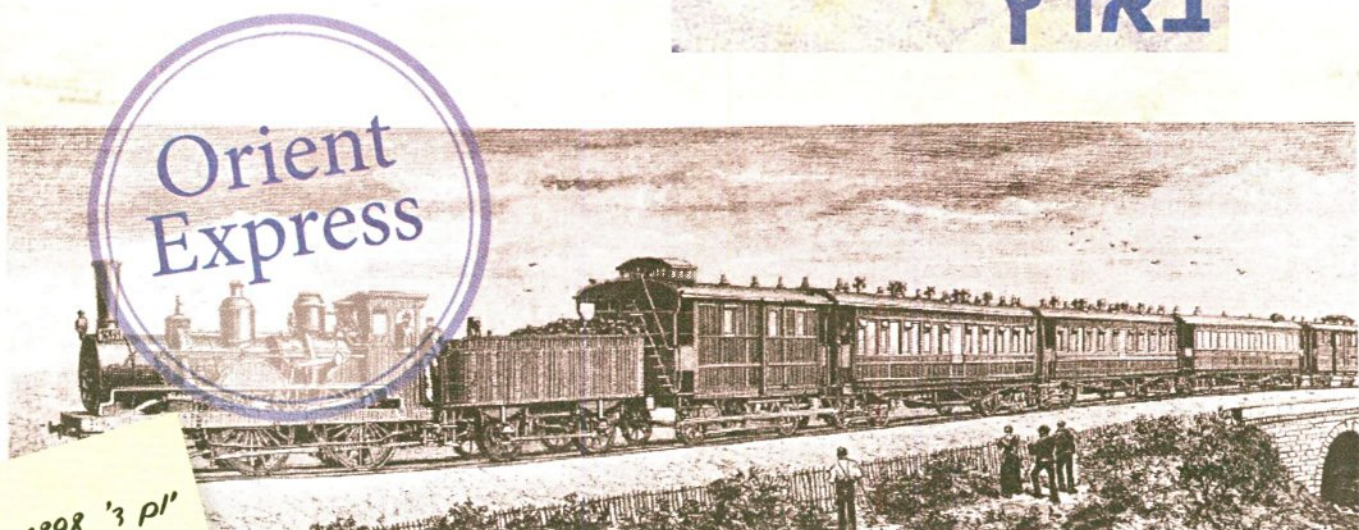
וזהו סיפורה של התמונה שהפכה לסמל הביקור:

בעת האירוע, הספיק דוד וולפסון לצלם שני צילומים של לחיצת היד במצלמת הקודאק שלו. "את לוח הצילום לא אתן לאיש אפילו תמורת עשרת אלפים מרקים", התרברב. אלא שהתברר שמשני הצילומים הצליח רק אחד וגם בו נראה רק הקיסר על סוסו ובפינת התמונה - קצה רגלו השמאלית של הרצל. לשם קבלת תיעוד מלא של האירוע, היה צורך לצלם שנית את הרצל במקום אחר, כשהוא משחזר את אופן עמידתו בעת המפגש. צילום זה, עם הצילום המקורי שבו רואים את סוס הקיסר, שימש לעריכת הפוטומונטאז' (הרכבת התמונה). כך נוצרה התמונה ההיסטורית שהפכה ללהיט מדיני בין-לאומי ועניין ההרכבה כמעט שנשכח.

הקיסר וילהלם ה-2 כתב בזיכרונותיו על התרשמותו מהרצל: "ביקורי באיסטנבול ב-1898 סיפק לי הזדמנות לפגוש אדם מעניין מאד... ד"ר הרצל, אדם פיקח, נבון מאד, בעל עיניים מלאות הבעה... אידיאליסט נלהב בעל מנטליות אריסטוקרטית. הוא הציג לפני בצורה מושכת לב את רעיונותיו, שעיקרם יצירת הזדמנות להתיישבות בקנה מידה גדול של אחיו היהודים בארץ-ישראל."

21.48x35.49	1	7	עמוד	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812784-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

120 שנה לביקור הרצל בארץ

יום ז' 26.10.1898
07:00 חאים אה
און יפו

בדרך

מילות הצופן ותוכניות

בדרך, ברכבת אוריינט אקספרס שהובילה אותם לקושטא, דיברו ביניהם חמשת חברי המשלחת במילות צופן.

"האדון הזקן" = הדוכס מבאדן

"האחיין" = הקיסר

"מ'ס-יו'ד" = מדינת היהודים

בשיחות ההכנה דובר גם על הגבולות שיבקשו - מנחל מצרים ועד נהר פרת, על מושל יהודי לתקופת מעבר של אוטונומיה יהודית עד אשר יושג רוב יהודי של שני שלישים מהאוכלוסייה שאז יוחל על הארץ ממשל מדיני יהודי.

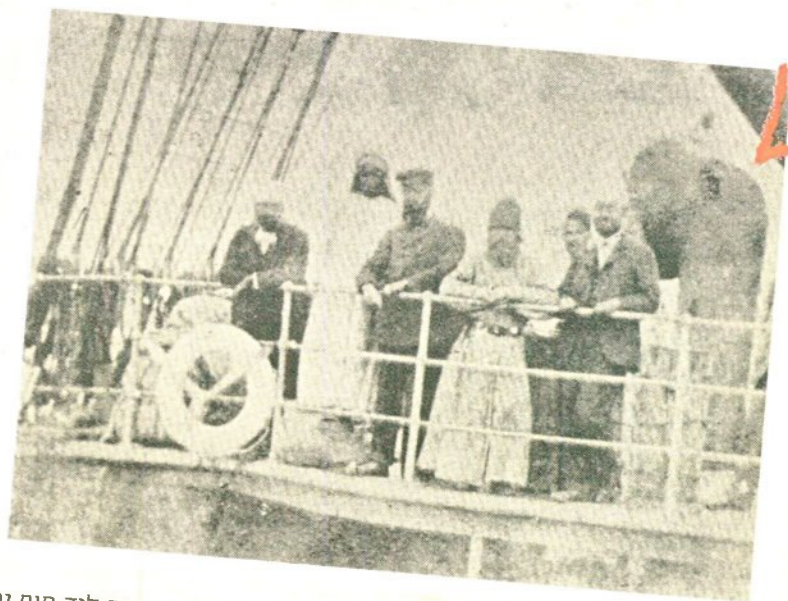
מול חופי יפו

האונייה רוסיה התקרבה לחופי יפו באשמורת הבוקר של יום ד', 26 באוקטובר 1898.

"דוד, ישן אתה?" שואל הרצל את חברו דוד וולפסון. "רצונך לראות את ציון אמנו? קום וראה את האורות הקורצים אלינו מיפו עירנו". אותו לילה שלפני ההגעה בילה הרצל על סיפון האונייה. וולפסון פקח את עיניו וראה את הרצל לבוש הדר כהולך לקבל פני מלך. הרצל בכה. שני האישים נפלו איש על צוואר רעהו ולחשו: ארצנו! ציון אמנו! (מתוך זיכרונות של צבי הירש מסלנסקי)

האישה שלא שכח

הרצל: "עם עלות השחר התחלנו לצפות אל עבר החוף היהודי... ברגשות מעורבים התקרבנו אל ארץ אבותינו. מוזר כמה שונים הרגשות שמעוררת ארץ צחיחה זאת בלבות בני אדם שונים: בלבו של הכומר הזקן מזרם אפריקה, בלבו של המוז'יק הרוסי מן המחלקה השלישית המסריחה, בלבות הערבים... בנו הציוניים, בלב היהודייה האומללה מרומניה הרוצה להגיע אל בתה החולה בירושלים והיא חרדה שמא ימנעו ממנה להיכנס לארץ בשל הפספורט הרומני שבידה".

המשלחת על האונייה ליד חוף יפו

דוד שוב, שבא לקבל את פני המשלחת: "והנה רואה אני שד"ר הרצל עומד במקומו מבלי לזוז ופניו אל הים... והנה סירה מלאה נוסעים... כשעלתה מהסירה אישה אחת וילד, מייד ניגש ד"ר הרצל אל השוטר, הוריד את האישה ואמר לי: 'אדון שוב, אנא, תדאג לאישה הזאת ותשתדל שתוכל לנסוע לזיכרון יעקב'. כששאלתי אחר כך את האישה, סחה לי לפי תומה, כי היא לא מכירה כלל את האיש הזה, כי אין זה אלא מלאך מושיע. היא באה מרומניה אל בתה שבזיכרון יעקב, וכיוון שלא הייתה לה כל תעודות מסע, חששה שלא תוכל לרדת ביפו... האיש היפה הזה, כשפנתה אליו לעזרה, אמר לה: 'אל תדאגי, גברת, אנחנו נדאג שתבואי בשלום את מחוז חפצך'".

21.55x35.12	1	עמוד 8	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812826-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

סוד גדול

הרצל ביקש לשמור בסוד את יעד הנסיעה. איש מבין חבריו לא ידע לאן יוצא המנהיג הציוני. זיידנר, המהנדס שבמשלחת, סיפר: "התחפשנו בתור סופרים מודיעי חדשות לעיתונות. הרצל דרש כי איש ממנו לא יכתוב לרעיו דבר וחצי דבר להודיע אנה אנחנו נוסעים". גם בארץ רק אדם אחד עודכן. היה זה דוד שוב - מייסד ראש פינה שהכיר את הרצל בווינה. שוב קיבל מברק מדוד וולפסון ובו התבקש לפגוש את המשלחת, אך גם לשמור את hadavar be-SOD GADOL... (בסוד גדול)

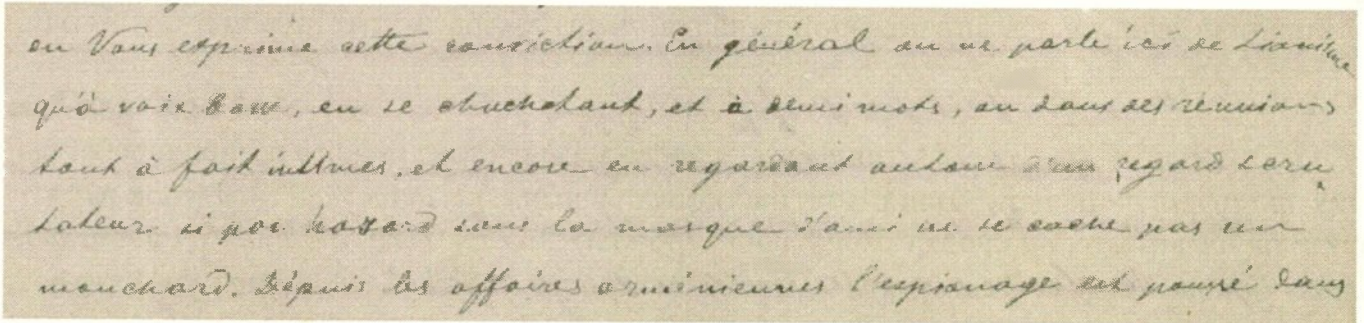
דוד שוב

בלדה לסוכן כפול

אדם נוסף היה בסוד העניינים, מנדל קרמר שמו. הוא קיבל מראש המשטרה העות'מאנית בארץ "פקודת מעצר למקרה הצורך" נגד הד"ר מווינה. "שים עין עליו", נאמר לו, "ותעקוב אחר כל מהלכיו" עם הגעת המשלחת ניגש אליהם קרמר, הציג את עצמו והתוודה באוזניהם כי אף הוא ציוני וכי אין להם מה לדאוג... עם סיום הביקור הגיש קרמר להרצל את טופס פקודת המעצר שלו בתור מזכרת...

אזהרת מסע

אליעזר בן יהודה שלח להרצל מכתב בעת ביקורו בווינה, ובו התריע כי יש כוונות להתנקש בחייו בהיותו בארץ. הרצל התייחס לאזהרה זו ברצינות רבה.

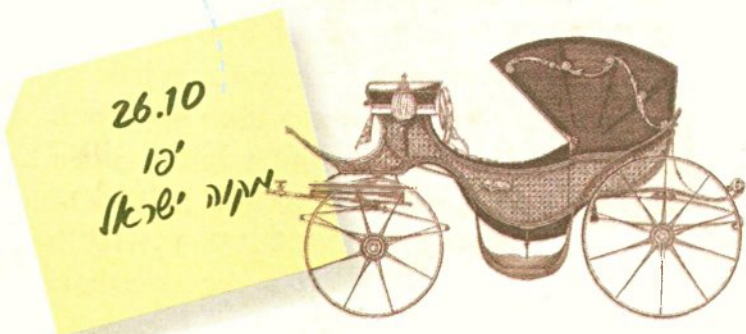
מתוך מכתבו של אליעזר בן-יהודה להרצל שבו הוא מתאר את אווירת הפחד בקרב יהודי תורכיה: "היהודים מדברים כאן (בקושטא) על הציונות בשקט, אפילו בלחש ובמרמזים ולא מתכנסים אלא עם אנשים קרובים ביותר."

קבלת פנים חרישית לאורח הסודי

הסוד התגלה ויהודים התגנבו לנמל יפו לנסות ולראות את המנהיג הציוני. "עקבתי את הסירות שבאו מן האוניה אל החוף", כותב יהודי אלמוני, "אמצתי את עיני לראות באיזו מהן יושב ד"ר הרצל... ראיתי את ד"ר הרצל רק בעלותו על המרכבה. כשראיתי אותו, את הדמות הגאה כדמות מלך... החל לבי לרעוד ודמעות עלו בעיני. דמעות צצו גם בעיני היהודים הזקנים והצעירים שעמדו סביבי. כשישב במרכבה ונסע - נשאו יהודים את עיניהם השמימה ובקול רם בירכו ברכת "שהחיינו".

כרכרה ונשיקה

כל כרכרות הנמל נשכרו לשירות פמליית הקיסר. ד"ר הלל יפה מחובבי ציון, שבא לקבל את פני הרצל עם דוד שוב, מצא באקראי מקום בכרכרתה של גב' נייגו, אשת מנהל מקווה ישראל, שבאה לקניות ביפו. "שאלתי אותה", כותב הלל יפה, "אם רצונה להתוודע אל ד"ר הרצל. הגב' נייגו, קראה בקול: 'תנוהו לי ואנשקהו!' " באופן זה הגיע הרצל לביקור ראשון במקווה ישראל, ולשם חזר שוב כעבור יומיים.

21.27x35.02	1	עמוד 9	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812828-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

המדינאי במושבת הנדיב

הרצל והברון רוטשילד נקטו בשתי גישות שונות: חזון מדיני מול פילנתרופיה, קונגרס מול פקידות, מעוף מול צעדים קטנים. המדינאי מחד והנדיב מאידך, ראו את פתרון בעיית היהודים מזוויות הפוכות כמעט. גם בפעילות חיבת ציון ובמושבות העלייה הראשונה שאותן כספי הברון באו להושיע מקריסה, ראה הרצל לא יותר מ"אינפילטרציה", התגנבות יחידים שתיפסק ברגע שהסולטן יחליט. במקווה ישראל ובראשון לציון לא חיכה להרצל שטיח אדום. ובכל זאת...

דוד יודילביץ, ראשון לציון: "כאילו נקפאתי, רעדה וחיל אחזוני. לא ידעתי נפשי... הרצל בארץ ישראל? הרצל פה? ובבית הפקידות [של הברון]? עוד אתמול בערב זלזלו בו באולם הזה, כמעט החרים את כל מפעלו ואת כל הנוהים אחריו ועכשיו הוא מתארח פה".

המנהלים נקדעו בין הנאמנות לרוטשילד לבין התלהבות ההמון מהרצל. בית העם בראשון לציון התפקע מרוב קהל: "הקול, שד"ר הרצל כאן, הולך וחזק ומקיף את המושבה", כותב מ' פוחצ'בסקי. "הבתים מתרוקנים. הסנדלר עוזב את דלפקו כשהמרצע בידו, הכובסת כשבידה המקל שבו בחשה את הכביסה..." "נשים הרות - מעיד דב חביב-לובמן - חצו להן דרך להתקרב אליו, להסתכל ביופיו, סגולה ללידת ילדים בדמותו ובצלמו".

הרצל אף הוא לא נישאר אדיש. הוא מתפעל מהיקב: "יש בהונגריה יקבים גדולים, אבל לא כאלה. ראיתי בצרפת יקבים משוכללים, אבל לא כאלה. הגדיל הברון לעשות." בנאום בבית העם הוא משלב התרגשות עם ביקורת סמויה: "הרגשת ההשתוממות אינה מרפה מאתנו, לאחר שאנחנו דורכים על האדמה הזאת, שמתוך צחיחותה המדומה יצרה עבודתן של ידיים יהודיות דברים כל כך מופלאים ומרהיבים... אבל המטרה שהעמידה לעצמה הציונות מקיפה לא רק את כמה המאות או האלפים של משפחות, שמצאו להן בית על אדמת האבות בדרך של התיישבות עד עתה, אלא היא מקפת את העם היהודי כולו הצריך למצוא לו כאן בית."

26.10
ראשון לציון גשר
קולת פנים
גביר העם

הרצל וחברי הוועדה הציונית על מרפסת
בית הפקידות בראשון לציון

ביקור הברון בכרמים של ראשון לציון

כאשר הרצל ביקר בארץ-ישראל כבר ישבו בה כ-55,000 יהודים, כולל בני ה"עלייה הראשונה", שהיו מרוכזים ברובם ב-20 מושבות חדשות, וגם בשכונות חדשות בירושלים, יפו וחיפה. בין תושבי ירושלים של אותה התקופה ישנו רוב יהודי.

65812911-3	02/11/2018	ישראל היום - מוסף	עמוד 16	1	23.06x31.49
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

בעיר העתיקה, בלי חמור לבן

ביום השבת, בעודו מתאושש מהקדחת אחרי ליל הקאות, משקיף הרצל מחדרו במלון אל קבלת הפנים לפמליית הקיסר. שער הניצחון שהכינו היהודים נמצא מול חלונו והוא ראה את הטקס שבו יכול היה להיות הנואם הראשי. פחד הקהילה מהשלטונות וההתנגדות העזה של החכם באשי בקושטא הכריעו את הכף: "לא הייתי בשער של היהודים משום שהיו כאן שתי מפלגות. דומה שהאחת בקשה שאשא את נאום הקהילה לפני הקיסר. האחרת מבקשת שאפילו לא אתקרב אליה עם הציונות שלי... - העדפתי שלא להתקרב".

תחת זאת, התנחם הרצל במראה העיר: "אני רואה את ירושלים בתפארתה. גם בחורבנה כיום עדיין היא עיר יפה ואם נבוא לכאן היא עשויה להיות שוב אחת מערי העולם היפות ביותר".

במוצאי שבת כבר עברו הרצל וחבריו לבית משפחת מרכס ברחוב ממילא, שם פינו להם קומה שלמה. יום ראשון התחיל בקבלת אורחים. סוד ביקורו של הרצל התגלה מזמן ורבים רצו להקביל את פני האיש שגם בירושלים שמו כבר הלך לפניו כראש היהודים. אחרי ביקורו של הרב יעקב מאיר, לימים הרב הספרדי הראשי של ארץ ישראל, בארבע אחה"צ סוף סוף יצאה המשלחת לטיול.

גלות? לא אצלי

איתמר בן אב"י: "צריך היה לראות את הרצל בהלכו... זה היה הגאון עצמו, זו הייתה היהדות בכל אצילותה מאין צל של מה שלו קוראים [גלות] יהודית. הרצל וגלות' - איך אפשר לבטא שנים אלה יחד? [...] כהופעה משיחית נתגלה לעינינו... היינו כמו מסומרים אל כל תנועותיו וההמון על דרכינו נחצה לשניים [...] והערבים בדרכנו: "זהו אכבר אל יהוד".

לא בכדי הקפיד הרצל שלא לעלות על חמור לבן בהיותו בארץ; גם חסידיו וגם אויביו היו נותנים לכך פירושים מרחיקי לכת.

בכותל:

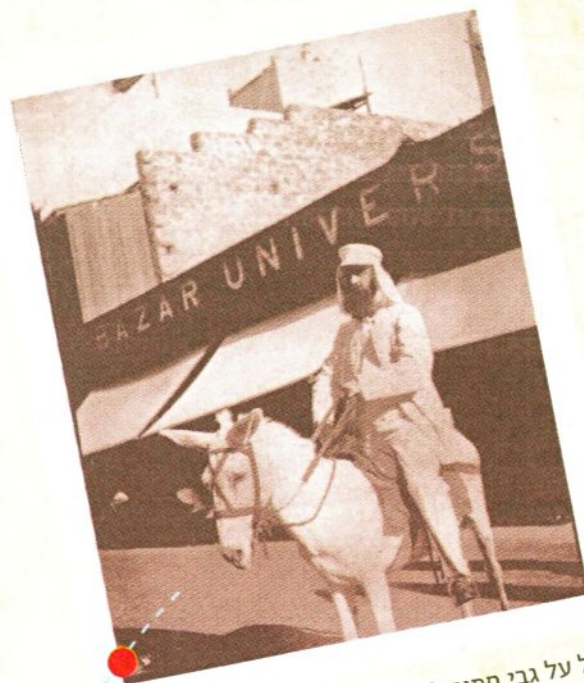
האם בכה או צחק כשעמד מול הכותל המערבי (גודלו של הקיר באותו העת היה בקושי 28 מטר על 4 מטר)? תלוי את מי ממלוויו שואלים. ביומנו כותב הרצל: "אינני מסוגל להתרגש התרגשות עמוקה..."

חוויות בעיר העתיקה:

כפי שירשום ביומנו והוא כבר בלב ים, "בארץ-ישראל בערה הקרקע מתחת לכפות רגליי". מעקב הסוכן ואיבת השלטונות העיבו על ביקור המשלחת וגרמו לה לדריכות מתמדת. בדרך לכותל, חשד דוד וולפסון בערבי שהניף סכין לא רחוק מהם. הוא התנפל על הערבי כדי לחטוף ממנו את הסכין, עד שהתברר שלא הייתה לו כל כוונה רעה.

גם ל"קבר הנוצרי" הזהיר דוד שוב את הרצל שלא להתקרב: "אסור ליהודי לעבור". "אסור?! אם אין אתם רוצים, אני רוצה." "ראיתי בכך מורך לב", כותב הרצל, "והלכתי דרך הרחוב של כנסיית-הקבר".

גם כשהחליט לעלות למגדל דוד ששימש קסרקטין ובית סוהר תורכי, לא שעה לעצת חבריו ומשך את כולם אל התצפית, כשהוא מעיר בחצי צחוק: "רעיון טוב היה זה מצד הסולטן, אילו היה כולא אותי כאן".

הרצל על גבי חמור לבן, כנראה בפורט סעיד

תפילה בכותל המערבי

21.87x32.51	1	עמוד 18	מוסף	ישראל היום - 02/11/2018	65812953-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

אז מה הרצל באמת חשב על ירושלים?

ירושלים של מטה עוררה בהרצל רגשות מעורבים. ב-31.10. למחרת הביקור בכותל רושם ביומנו: "כשאהרהר בך בעתיד, לא בהנאה יהיה הדבר. המשקעים האפלים של אלפיים שנים ספוגות חוסר אנושיות, חוסר סובלנות וזוהמה, רובצות בסמטאות המצחינות. ... החוזה החביב מנצרת אך תרם להרבות את השנאה."

אך ב-18.11 כותב בעיתונו "די ולט": "אדיר היה הרושם בירושלים. גם בעזובה של היום הזה רואים את עקבות יופייה הקדום. ועיר זו של גבהות רבות, המזכירה בכמה דברים את רומא, יכולה להיות שוב עיר עולם נהדרת."

ואולי ספרו "אלטנולנד" שכתב ב-1902 ושחלקו החמישי והאחרון נושא את השם "ירושלים" ומתרחש בה, ינדב רמז של תשובה: "ירושלים - לחש פרידריך (גיבור הרומן) בקול רועד כמדבר אל נפשו. הוא לא יכול היה לבאר לעצמו, מדוע כה נגע אל לבו מראה עיר לא נודעה זו. זיכרונות משחר ילדותו? פרקי תפילות בפי אבא? זיכרון ליל הסדר וקדושתו בצבץ ועלה ממעמקי הנשייה. אחד הפסוקים העבריים המעטים, אשר ידע, צלצל בקרב נפשו: לשנה הבאה בירושלים! והנה הוא רואה את עצמו נער קטן..."

באשר לירושלים של העתיד, לעומת זאת, הייתה דעתו עקבית בהרבה: אחרי התצפית מהר הזיתים הוא כותב: "מה לא ניתן לעשות מהסביבה הזאת! עיר כמו רומא, והר הזיתים ישמש מצפה כמו הג'ניקולו. את העיר העתיקה על שרידיה הקדושים הייתי אוצר כבתוך כמוסה, מוציא מתוכה כל כלי תחבורה. בין החומות העתיקות יוותרו רק בתי תפילה ומוסדות צדקה. ועל מורדות הגבעות סביב-סביב, שיוריקו בזכות עבודתנו, תשתרע ירושלים חדשה נהדרת. אנשים לבושי הדר מכל חלקי העולם יטיילו בדרך אל הר הזיתים. אם יטפחוה תהפוך ירושלים לשכיית חמדה. כל הקדוש - לאצור אותו בתוך החומות הישנות, כל החדש - לפרוש אותו סביב-סביב."

הרצל והמשלוח ליד קברי המלכים

במהלך הנסיעה, הרצל מרגיש מנותק מהעולם וכותב ביומנו: "בין המוזרויות של הנסיעה הזאת יש לצייץ שמאז 19 באוקטובר, אינני יודע מה מתרחש בעולם. במחוזות האלה אין עיתונים, הטלגרמות מגיעים לאחר ארבעה - חמישה ימים המכתבים נמסרים באקראי או שאין מוסרים אותה כלל"

20.12x34.79	1	עמוד 10	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812839-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

מאלכ אל-יהוד

"בחוץ לארץ כבר ידעו את הרצל. אנחנו עוד לא ידענוהו... פקידות הנדיב מצד אחד, חובבי ציון שביפו מצד שני כאילו השלימו ביניהם בהתנגדותם לציונות... כל בן ארץ-ישראל הקונה שקל חוטא בנפשו ובנפש האומה, אמרו... אנחנו הצעירים נמשכנו אחרי הציונות דווקא בגלל התייחסותם השלילית של הפקידים שנואי נפשו אליה. ובכל זאת לא לקחה 'מדינת היהודים' את לבנו... ופתאום הייתה רוח אחרת בארץ".

כך מתאר הסופר משה סמילנסקי את האווירה ברחובות ערב בואו של הרצל. בדרך עצרה המשלחת בנס ציונה, ושם קיבלו אותם המתיישבים בפת במלח וגם בין מתוצרת הארץ.

המערב הפרוע של רחובות

מרחובות יצאו לקראת הרצל פרשים על סוסים דוהרים. "אחד הרוכבים נעמד לרוחב הדרך ויקרא לרכב לעצור", ממשיך סמילנסקי. " 'יחי ד"ר הרצל!', פרצה קריאה מפי כל הרוכבים... דלת המרכבה נפתחה... מעודי לא ידעתי פחד. הפעם נתמלאו ברכי חלחלה! 'רחובות שולחת את ברכתה לד"ר הרצל!', אמרתי בשפה רפה ורעם של קולות ענה מאחורי: 'יחי ד"ר הרצל, הידד!' נאספה כל המושבה. בראש עמדו חברי הועד עם זקני המושבה. ביד אחד הזקנים לחם ומלח ושניים מחזיקים ספרי תורה. מאחורי הזקנים – כל בני המושבה ובאחרונה התלמידים... 'מאלכ אל יהוד!', מתלחשים הערבים העומדים בין העצים". בראשון לציון פגש הרצל את הארץ המתחדשת, ברחובות הוא פגש את היהודי החדש: "למראה הבחורים הגזעיים שזופי הפנים, שהדהירו את סוסייהם למרחקי שדה וחזרו וקרבו אלינו בתרועות נזכרנו שלא מדעת בפרשים אוחזי הפלצורים שב'מערב הפראי' של אמריקה. לצערנו יכולנו לבקר רק מספר מועט של מושבות, אבל את האיכר היהודי הכרנו. הוא מבטיח הרבה בשביל העתיד".

27.10
ס-3 יוני
וכאמ

צעירי רחובות על סוסייהם

ביקור הקיסר הגרמני, וילהלם ה-2 נחשב לאחד האירועים המרכזיים בתולדות ארץ ישראל בסוף המאה ה-19, ומוזכר בהרחבה בכתבים של התקופה.

24.21x27.11	1	2	עמוד	מוסף	02/11/2018	65812577-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

120 שנה לביקור הרצל בארץ

דוד וולפסון - 1855 - 1914

איש עסקים ופעיל ציוני. מייסד בנק "אוצר התיישבות היהודים" ידידו הקרוב ועוזרו של הרצל ואחד מארבעת האפוסטרופוסים של ילדי הרצל לאחר מותו. פעיל מוביל בתנועת "חיבת ציון" הגרמנית יחד עם מקס בודנהיימר. שימש כממשיכו של הרצל כנשיא ההסתדרות הציונית. מעצב דגל התנועה הציונית שהיה לימים דגל מדינת ישראל.

מקס בודנהיימר - 1865 - 1940

עורך דין. מייסד ויו"ר התאחדות ציוני גרמניה. ממייסדי ההסתדרות הציונית העולמית. הגה את רעיון הציונות המדינית לפני הרצל. בספרו "יהודי רוסיה - לאן?" שפורסם בשנת 1891 הציע את ארץ ישראל כפתרון. חבר הוועד הפועל הגדול בשנים עשר הקונגרסים הראשונים. מעוזריו הקרובים של הרצל ויועצו המשפטי. מחבר התקנון של קק"ל ואחד מנשיאיה.

מוריץ (משה) שנירר - 1861 - 1941

רופא, סופר ועורך. ממייסדי "אהבת ציון" ואגודות ציונות נוספות. הקים את אגודת הסטודנטים "קדימה" בווינה. מעוזריו של הרצל וחבר בוועד הפועל המצומצם. ליווה את הרצל למסעו לארץ ישראל.

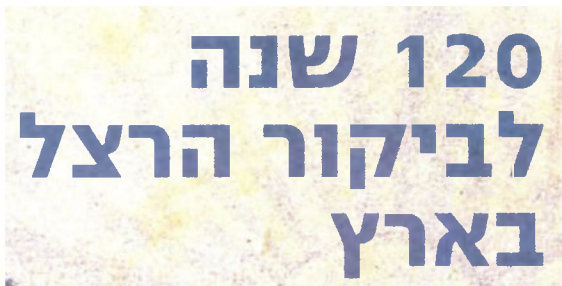
יוסף זיידנר - 1860 - 1942

מהנדס, פעיל בתנועת "חובבי ציון", עוזר קרוב להרצל בארגון הקונגרס הראשון ובהקמת העיתון "די ועלט". חבר במשלחת שנפגשה עם הקיסר וילהלם. הקים בתל אביב מפעל לבניין. הציע להנהלה הציונית תכנית לניצול מימי הירדן לכוח חשמלי. שהה בארץ ישראל בשנת 1881 כנציג אגודת "אחווה" לקניית אדמות בארץ ישראל.

בנימין זאב הרצל 1860-1904

65813034-0	02/11/2018	ישראל היום - מוסף	עמוד 22	1	19.34x32.77
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מסע לארץ המובטחת-חלום שהתגשם

פרופ' אריאל פלדשטיין | היסטוריון וחוקר הרעיון הציוני, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

ב-19 באוקטובר 1898 עלה תאודור הרצל על סיפון האונייה 'אימפרטור ניקולאס השני' ושם פעמיו לארץ ישראל. מטרת המסע הזה הייתה לפגוש את וילהלם השני, קיסר גרמניה, שהגיע לביקור בארץ בהזמנתו של הסולטן עבדול חמיד. צירוף האירועים הזה העניק להרצל הזדמנות מיוחדת להגיע לארץ ישראל, אף על פי שלא תכנן להגיע אליה בשנה זו ומבלי לדעת את טיבו של המסע שאליו הוא יוצא. כמובן, הוא אף לא יכול היה לדעת מה מצפה לו בארץ שעליה חלם ושפעל רבות לקבל עבורה צ'רטר (זיכיון) מידי האומות. הרצל הגיע לנמל יפו ב-26 באוקטובר.

בראש ובראשונה היה זה מסע דיפלומטי בעל חשיבות עליונה. לאחר כינוס הקונגרס הציוני הראשון באוגוסט 1897, עשה הרצל כל מה שהיה ביכולתו כדי לגייס את הקיסר הגרמני לטובת הרעיון של הקמת מדינה ליהודים בארץ ישראל. הוא ניסה כל דרך והשקיע כל משאב במטרה לזכות בהכרה חשובה זו ובבעל ברית מהותי כל כך להצלחת התוכנית. כאשר הקיסר הזמין אותו לפגישה דווקא בארץ ישראל, יצא מיד למסע עם עוד ארבעה מראשי התנועה הציונית, מבלי לתכנן את המסע ולהתכונן אליו זמן רב.

הרצל חלם על ארץ ישראל, ובעיני רוחו ראה אותה כאחת ממדינות אירופה. לא עלה בדעתו שהארץ שיפגוש לא תהיה דומה לכל מקום אחר שבו ביקר במהלך מסעותיו. החלום התנפץ על המזח בנמל יפו. הריחות והמראות שהיכו בו מיד עם רדתו לחוף החלו להבהיר לו באיזה מצב של עזובה, אובדן וחורבן ניצבת הארץ. בסופו של דבר מציאות קשה ומורכבת זו לא גרמה לו לסגת מהגשמת תוכניתו המדינית, אלא דווקא חיזקה ודרבנה אותו לתכנן במלוא המרץ תוכנית רחבת היקף שתתאים את הארץ הגשמית לזו שהמוני היהודים בתפוצות חלמו עליה.

בחלוף מאה ועשרים שנה אפשר לסכם ולומר שההישג המדיני החשוב ביותר של הביקור הינו התצלום של הרצל עם הקיסר הגרמני בשערי מקווה ישראל. למען הדיוק ההיסטורי יש לציין שצילום זה אינו מקורי, והרצל היה צריך להשתמש בטכניקה של תמונה משובצת (פוטומונטז') כדי להציג לעולם קבל עם ועדה את פגישתו עם הקיסר הגרמני. עם זה, מבחינה היסטורית חשיבותו של ביקור זה אינה טמונה בפגישה עם הקיסר או בתמונת 'הסלפי' איתו, אלא במה שהרצל למד מהביקור, ובייחוד בעתיד שתכנן לארץ.

שלושה אתגרים ניצבו לפני הרצל ולפני התנועה הציונית על מנת להפוך את הארץ למדינתו של העם היהודי. האתגר הראשון היה שאלת אופייה של המדינה; האתגר השני היה יחסה למיעוט הערבי שישב בתוכה; והאתגר השלישי היה עניין מעמדה של ירושלים כבירתה. גם היום, בחלוף הזמן, מדינת ישראל ניצבת בדיוק מול אותן סוגיות ותרה אחר מציאת פתרון להן, במטרה לבסס את מעמדה של ארץ ישראל כמדינת היהודים. יש לציין שהרצל לא נתן את דעתו לנקודה אחת, והיא מערכת היחסים בין המדינה היהודית לשכנותיה. הרצל סבר שהמדינה היהודית תתקבל בתוך משפחת העמים ולא יהיה כל איום על קיומה. הרצל הבין את הפוטנציאל להתלקחות בסוגיית ירושלים הן בשל קדושתה של העיר לדתות המונותאיסטיות והן בשל מעמדה המדיני. על כן הוא חיפש כל דרך להתגבר על הקשיים האלו וראה בעיני רוחו את הקמתו של 'היכל השלום' בעיר שידעה אלפי שנות שפיכות דמים, עיונות וקנאות דתית. גם כיום מדינת ישראל ניצבת מול מצבה המורכב של ירושלים ומחפשת דרך לשמר את מעמדה כבירת מדינת היהודים מחד גיסא, ומאידך גיסא לאפשר בה חופש פולחן ודת לבני כל הדתות.

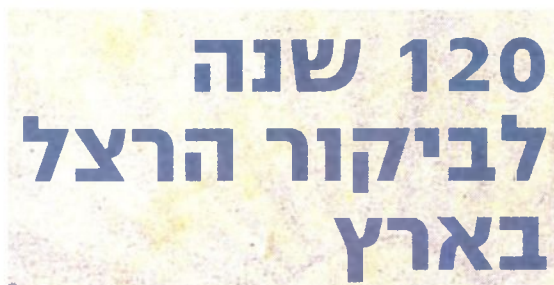
מדינת ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי תרה אחר הדרך שתאפשר שילוב בין היותה מדינה יהודית ומדינה דמוקרטית. הקו העובר ממגילת העצמאות ועד 'חוק הלאום' מציג באופן ברור ומהותי את המחלוקת והשסע בחברה הישראלית בסוגיה זו.

עניין נוסף שהרצל עסק בו בשולי מסעו הוא שילוב הטכנולוגיה והמדע על מנת להפוך את ארץ האבות לארץ מודרנית ומתקדמת. סביר להניח שאם הרצל היה מגיע היום לביקור בארץ, הוא היה מלא גאווה. במהלך השנים הצליחה מדינת ישראל לפתח מערכת לימודים אקדמיים מתקדמת ופורצת גבולות, יש בה חתני פרס נובל, חברות הייטק ואין ספור חברות פורצות דרך. ישראל הפכה לאחת המובילות בתחום הטכנולוגיה העילית.

אין ספק שהרשמים של הרצל במהלך המסע רחוקים מהמציאות שבה אנו חיים. כיום, שבעים שנה לאחר הקמת המדינה, אנחנו עדיין מחפשים את עמוד האש שלאורו נלך. ייתכן שיש מקום לחזור ולבחון את תוכניתו של הרצל לארץ זו, התוכנית שגובשה לאור ביקורו כאן.

65812605-3	02/11/2018	ישראל היום - מוסף	עמוד 3	1	17.03x17.92
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

עשרה ימים בארץ ישראל, סתיו 1898.

עשרה ימים שהיה בהם הכל – חזון גדול ומציאות קשה, התעלות רוחנית ומחלה פיזית, תככים דיפלומטיים בין מנהיגים ומפגשים אנושיים מהסוג הפשוט, תקוות גדולות ואכזבות כואבות. מעל הכל היה זה ביקורו היחיד של חוזה המדינה בארץ בה חלם שתקום מדינת היהודים. הסיור בארץ, שמטרתו הראשונית הייתה הפגישה עם הקיסר הגרמני וילהלם השני, הפך להיות חוויה מכוננת בחיבורו האישי של הרצל לארץ ישראל ולאבן דרך מרכזית בבניית משנתו המדינית. אנו במרכז הרצל האמונים על הנחלת מורשתו של הרצל, כעוגן להנחלת הציונות על הצלחותיה הגדולות ואתגריה לעתיד, רואים בסיור זה הזדמנות נפלאה ללימוד נוסף על דמותו המופלאה ועל דרכו ומנהיגותו יוצאת הדופן;

האופן בו שמר על דרכו ועקרונותיו גם בעת שהכל משתבש ואף כוחו הפיזי אינו עומד לו, היכולת לראות את הטוב והיופי מבין שלל החוויות שעבר ובעיקר - כיצד לקח את הכישלון והאכזבה מהסיור ומהפגישה עם הקיסר וניתב את כוחותיו להמשך פעילות נמרצת לקידום מטרותיו דרך כתיבת "אלטנוילנד" (המבוסס במידה רבה על כל שראה בביקורו בארץ), המשך ביסוס המוסדות הציוניים והובלת התנועה הציונית עד יומו האחרון.

**אנו מזמינים אתכם להצטרף אלינו למסע בעקבות הרצל להגשמת חלומו -
החלום של כולנו!**

עודד פויר

מנהל מרכז הרצל

ההסתדרות הציונית העולמית

17.8x15.8	1	עמוד 3	מוסף - ישראל היום	02/11/2018	65812570-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

120 שנה לביקור הרצל בארץ

שלום וברכה,

"...ירושלים העטויה דוק של ירח וקווי הרקיע המופלאים שלה, עשו עלי רושם עז. נהדרת בבואתה של מצודת ציון, של מגדל דוד. הרחובות מלאו חבורות של יהודים המטיילים להנאתם לאור הירח." כך תיאר בנימין זאב הרצל את ירושלים אליה הגיע לפני 120 שנה. ביקור עם מטרה מדינית ספציפית שהפך להיות משמעותי ומעמיק הרבה יותר.

הכיסופים לציון התקיימו בכל שנות הגלות ובמאה ה-19 החלה התעוררות לאומית שבאה לידי ביטוי בהגותם של "מבשרי הציונות" ותנועת "חיבת ציון". הרצל לעומתם, השתמש בכלים מדיניים כדי להגשים את המטרות הלאומיות. הוא הגה, ארגן וניהל את הקונגרס הציוני הראשון ב-1897, בו התכנסו לראשונה יהודים מרחבי העולם כדי לפעול להקמת בית לאומי לעם היהודי.

במסעו לארץ ישראל שהתקיים כשנה לאחר הקונגרס, הוא נחשף למציאות ששררה בארץ ופגישתו עם הקיסר הגרמני בירושלים, הייתה צעד אחד מתוך ניסיונות רבים לקידום החזון הציוני. ההסתדרות הציונית העולמית הוקמה בקונגרס הראשון כדי להגשים את המטרות הלאומיות ולהנהיג את התנועה הציונית. מטרות הציונות טרם הוגשמו במלואן. לפיכך, אנו ממשיכים לפעול בעקבות חזונו של הרצל שכן כדבריו: "הציונות היא אידיאל אין סופי..."

אברהם דובדבני

יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית

25.67x30.2	1/2	1	עמוד	מוסף	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812684-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

הביקור שהפך לאגדה

120 שנה
לביקור הרצל
בארץ

20.04x28.78	2/3	עמוד 4	מוסף	ישראל היום -	02/11/2018	65812910-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

ביקור מולדת - עשרה ימים בארץ-ישראל

חיה הראל, חוקרת ועורכת כתבי הרצל

ב-26 באוקטובר 1898, הרצל - מנהיג התנועה הציונית - הגיע לארץ-ישראל בראש משלחת ציונית קטנה, כדי להיפגש עם הקיסר הגרמני וילהלם השני, אשר במסגרת מסעו להגברת השפעת גרמניה במזרח, סייר אז בתורכיה העות'מאנית בת בריתו, ובארץ-ישראל. עוד בדרך - בקושטא [איסטנבול], נועד הרצל עם הקיסר לפגישה מדינית מקדימה ומבטיחה, בעניין השגת הצ'ארטר להתיישבות יהודית בארץ-ישראל, בחסות גרמניה. אולם, המפגש המכריע עמד להתקיים בירושלים.

זה היה ביקורו היחיד של הרצל בארץ-ישראל - עשרה ימים דרמטיים שהפכו משמעותיים ביותר לפעילותו ולגיבוש חזונו. מה ראה הרצל בארץ-ישראל? כיצד השפיע המפגש הממשי עם הארץ ותושביה על תפיסותיו וחזונו?

הציונות המדינית של הרצל גרסה, ששאלת היהודים תיפתר באמצעות הקמת מדינת יהודים מעוגנת בהסכמים בין-לאומיים. בספרו **מדינת היהודים**, הציג אמנם שתי טריטוריות אפשריות למימוש הריבונות המדינית - ארץ-ישראל או ארגנטינה, אך כבר חודשיים לאחר פרסומו, באפריל 1896, הבין ש"ההמונים אינם רוצים אלא לארץ-ישראל, אך לשם הם רוצים בסערת נפש".

מדינת היהודים וארגון הקונגרסים הציוניים חוללו תסיסה בעולם היהודי שלא פסחה על ארץ-ישראל. בעקבותיה, נרקמה מערכת קשרים מסועפת בין הרצל לחוגים שונים בארץ. לביתו בווינה הגיעו מכתבי תמיכה ואף מבקרים; מתוכם הקים רשת מדווחים, שסיפקו לו מידע מפורט ועדכני. אך, ביקורו בארץ אפשר לו להתרשם בעצמו ממצב היישוב, שב-1898 מנה כ-55,000 יהודים, כולל בני ה"עלייה הראשונה", שהתרכזו ב-20 מושבות חדשות, ובשכונות חדשות בירושלים, יפו וחيفا.

התייחסותו לשאלת העלייה לארץ ולהתיישבות הקיימת בה הייתה שלובה בתכניתו המדינית: הוא התנגד לעלייה, "הסתננות" בלשונו, קודם השגת הערובות החוקיות, כי חשש לגורל העולים בהעדר תשתית קולטת מדינית-חברתית-כלכלית; אך דגל בשיפור ובחיזוק היישוב הקיים.

יומיים ביקר הרצל ביפו ובמושבות - ראשון-לציון, ואדי-חנין [נס-ציונה] ורחובות. זאת הייתה הזדמנות לבחון את עמדותיו לגבי המושבות הקיימות, ולהעמיד את תפיסותיו במבחן המציאות. יחסו היה דו-ערכי: הוא התנגד לפילנתרופיה, לאפוטרופוסות, ולחוסר תכנון בהתיישבות - ביקורת שמתח כלפי מפעלו של הברון רוטשילד, וכלפי חובבי ציון ה"מעשיים"; עם זאת, התרגש עד דמעות מצעירי רחובות ש"ערכו מין 'פאנטסיה' והקיפו את העגלה שלנו במצהלות של שירים עבריים", וראה במושבות הקיימות תחנות ניסיונות לבחינת משאבי האנוש הזמינים ואפשרויות הפיתוח הגלומות בארץ. הסירור בהן אישש את הנחות היסוד שלו והמריץ את חיפושיו אחר דגמי התיישבות נוספים.

בדרכו לירושלים, השתתף הרצל בקבלת פנים פומבית שנערכה לקיסר במקווה-ישראל, ואף החליף עמו כמה מילים, שנסבו בעיקר על מזג האוויר. מפגש פומבי זה בין השניים, עורר התרגשות והותיר רושם על הנוכחים: קיסר גרמניה עצר כדי לשוחח עם מנהיג התנועה הציונית!

לירושלים הגיע ביום שישי, ה-28 באוקטובר 1898, עם כניסת השבת, שכדי לא לחללה, צעד כמחצית השעה מתחנת הרכבת למלונו. על אף תשישותו עשתה עליו ירושלים "רושם עז. נהדרת בבואתה של מצודת ציון ושל מגדל דוד". שבעה ימים שהה הרצל בירושלים, חמישה מהם בציפייה להתקבל לראיון אצל הקיסר, שאותם ניצל לסיורים ברחבי העיר. הוא בחן את הפוטנציאל הגלום בירושלים, ומבעד לקנאות, העליבות וההזנחה, הצליח להתרשם מחיוניותה לתכניתו, ואף שרטט לעיר תכנית מתאר (אותה הזכיר באזני הקיסר בפגישתם למחרת): "את העיר העתיקה על שרידיה הקדושים הייתי אוצר כבתוך כמוסה... בין החומות העתיקות ייוותרו רק בתי תפילה ומוסדות צדקה. ועל מורדות הגבעות סביב סביב... תשתרע ירושלים-חדשה נהדרת".

ב-2 בנובמבר 1898, קיבל הקיסר את הרצל ומשלחתו. בתום הראיון הקצר חש הרצל כי חל שינוי עקרוני ויסודי מאז פגישתם בקושטא: הקיסר נסוג מהבטחותיו הפוליטיות (בעיקר בשל התנגדות הסולטאן). ועם זאת, רשם ביומנו ש"קבלת הפנים הקצרה הזאת תישמר לעולם ועד בתולדות היהודים, ולא מן הנמנע שיהיו לה גם תוצאות

19.62x29.11	2/2	עמוד 5	ישראל היום - מוסף	02/11/2018	65812640-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

היסטוריות". אף שלא השיג את מטרתו הדיפלומטית, ראיונו עם הקיסר היה הנדבך הראשון במהלכו הדיפלומטיים הרבים להציב את שאלת היהודים על סדר היום הכלל-עולמי, ולהפכה לגורם מדיני.

הביקור בארץ-ישראל חיזק בהרצל את זיקתו אליה, והפך ממסע דיפלומטי לביקור מולדת; הוא השתכנע במרכזיות הארץ וירושלים לתכניתו הציונית, ושניתן להפוך את ארץ-ישראל למולדתו של העם היהודי. מעתה, ניתב את פעולותיו הדיפלומטיות להשגת ארץ-ישראל בלבד, גם אם היה מוכן לפשרות טקטיות ואופרטיביות שונות, לשם ביסוס עמדתו הריבונית של העם היהודי, כזכאי להגדרה עצמית ולישות מדינית.

המפגש עם הארץ ותושביה הטביע רושם עמוק על הרצל, כשם שהוא, כמנהיג כריזמטי, השאיר רושם בל יימחה בכל מקום שביקר. התחושה שהנה קם מנהיג לעם היהודי הפכה מוחשית וברורה. ארץ העבר הפכה לארץ העתיד, כשגילה קיומם של משאבי אנוש העשויים להוות תשתית למפעל הציוני בעתיד, כמו – האיכר שמואל ברוזא המסקל את אדמתו במוצא (שבה עוד הספיק לבקר לאחר ראיונו עם הקיסר), או הפרשים הצעירים ברחובות. במושבות ראה כבר את ניצני "היהודי החדש", הרוכב על סוסו, מעבד את אדמתו, ומסקל את טרשיה.

הרצל ביקש להכין את היישוב לקראת עלייה המונית מאורגנת ומתוכננת בעתיד. לכן, ראה צורך דחוף בהקמת הבנק הציוני ומוסדות התנועה. כיוון שבביקורו עמד על אפשרויות הפיתוח העצומות הגלומות בארץ, ניסה מיד עם שובו לרתום את כל האמצעים והטכנולוגיה המודרניים למחקר שיטתי וכולל של הארץ, כגון, שליחת מהנדס מים לבחון את בעיית המים; פיתוח דגמי התיישבות; סקר קרקעות; תכניות להקמת תעשיות וכו'.

מבעד למציאות הקשה, הלכלוך, ההזנחה, החום המעיק, החרדות והציפיות שאפפו את ביקורו, נסתמן בעיני הרצל חזון ארץ-ישראל כמטמורפוזה של אדם וארץ, שתקבל אחר-כך ביטוי רחב ברומן העתיד שלו אלטנוילנד, שנכתב בהשראת הביקור. הרצל גם קלט היטב בביקורו את קיומם ומצבם של הערבים, ובאלטנוילנד הגדיר במפורש את מקומם השוויוני בחברת העתיד.

אלטנוילנד הוא חזון חברתי פוליטי של מנהיג התנועה הציונית, המציב בפני עמו כוח מניע חדש – כוחה של חברת המופת בארץ-ישראל, כמוקד לסולידריות לאומית: מנהיג תנועה המנסה להוכיח כלפי פנים וחוץ, שהעם היהודי הוא עם בונה מדינה, ובונה חברה למופת, המפתחת אתוס חדש אשר מגלם שלמות מוסרית ורוחנית, כאידיאל אין סופי.

13.33x17.13	1	עמוד 19	מקור ראשון- כותרת	02/11/2018	65795879-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הקיסר והחווה

פגישתו של בנימין זאב הרצל עם קיסר גרמניה וילהלם השני בסתיו 1898 ליד מקוה ישראל נחשבת לאחת מאבני הפינה של המעשה הציוני המדיני. הרצל ביקש מהקיסר לפעול אצל הסולטן הטורקי להעניק צירטר להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. אתמול, במלאת 120 שנה לפגישה, ערכה ההסתדרות הציונית העולמית שחזור שלה (בתצלום הקטן: תיעוד הפגישה המקורית)